

A mai magyar nyelvi humor

A magyarok szinte sportot űznek abból, hogy mit lehet tenni a magyar nyelvvel. Ki indította el azt az „elmétlen” játékot, hogy mindent megfordítunk, s akkor igen érdekes új jelentések születnek? Szinte már lessük, hogy hogyan is lássuk a dolgok fonákját! Az egyik fëljegyzés szerint Vadas Pál, de ő sëm dolgozhatott „előképek”, nyelvi hagyomány nélkül.

Össze nê tévessze!

a boka táját a toka bájával,
a borztanyát a torz banyával,
a csárda zaját a zárda csajával,
a száradt füzet a fáradt szúzzal,
a fartót a tar fővel,
a harcsa máját a Marcsa hájával,
a jó bor kulcsát a kóbor Julcsával,
a csokorban adott bókot a bokorban adott csókkal,
a foltos bölényt a boltos-fölénnyel,
a hős embêr nevét a nős embêr hevével,
a réti pipacsot a péti ripaccsal...

Ezék bizony egyfajta kërésztszêrkêzetêk (kiazmusok), látjuk, hogy vannak köztük mestêri kettôs, de hármas cserék is. És szinte „dőlnek” az újabb példák, most már a „Nêm mindêgy...” kezdettel és persze egyre vaskosabb tartalommal (mert a „mai folklór” olykor a diszfêmizmusával akar iróniát kelteni):

Nêm mindêgy...

hogy êgyöntetű vagy ön êgy tetű,
hogy vízibusz vagy buzi visz,
hogy mögöttem vagy nêm öttem mög,
hogy téniszpálya vagy pénisz tája,
hogy rovarszervet ivartalanítani vagy ivarszervet rovertalanítani,
hogy mire fekszel: nedves kôre vagy kedves nôre,
hogy helyet cserélni vagy csehêt herélni,
hogy vörös szalag vagy szôrös valag,
hogy vérês párbaj vagy páros vérbaj,
hogy köhögve röpülsz vagy röhögve köpülsz.

Még két „mestêri” példa, êgy irodalmi és êgy népi (merthogy viccként gyűjtöttem):

Nêm mindêgy, hogy Gödön van szobrod, vagy Szobon van gödröd.

No de Józsi bácsi, nêm székletbôl sormintát végig az ajtóra, hanêm székletmintával a sor végére az ajtóhoz!

Mêgfigyelték-ê már azt, hogy ezeknek a „cseréknek” az alapja az összetett szavakban rejlik? Bizonyos szavakat ugyanis lehet így is, úgy is társítani. S akkor állhatnak elő olyan

félcserélhető, vagy egyáltalán félcserélhető párok a következő képlettel: $ab = ba$.

bérlőtárs - társbérlő
állampárt - pártállam
csónakmotor - motorcsónak
padlószőnyeg - szőnyegpadló
lisztcukor - cukorliszt
rádiómagnó - magnórádió

Az összetett szavak nemcsak megfordíthatók, hanem további összetételük alapjai is lehetnek. Ekkor keletkezhetnek egészen sajátos összetételük, amelyekben az első összetett szó utótagja egyszerűs mind a következő összetett szó előtagja, a következő képlet szerint: $ab + bc = abc$.

A vicctéchnika is előszeretettel megfordít szerkezeteket:

- Të, ha én kávét iszom, nëm tudok elaludni!
 - Nálam ez pont fordítva van!
 - Hogyhogy?
 - Ha alszom, nëm tudok kávét inni!
-
- Mi a különbség a kés és a vonat között?
 - A vonat tud késni, de a kés nëm tud vonatni.

Mielőtt beletörne a nyelvünk, lássunk néhány nyelvtörőt az igen gazdag termésből! Kevesebb is volt a beszédhibás (legalábbis a logopédusok szerint), amikor ilyenekkel tornáztatták a gyerekeket:

Láttam szőrös hörcsögöt. Éppen szörpöt szörcsögött. Ha a hörcsög szörpöt szörcsög, rátörnek a hörcsöggörcsök.

Mëggymag. Szëlid mëggymag vagy, vagy vad mëggymag vagy?

Piros csíkos cinkcsészében cukros csirkecomb.

Agostyánban agg atyák a gatyáikat aggatják!

A Moszkvics-slusszkulcs luxusszükséglet.

A képiség és költőiség összekapcsolásából fakad a Ki hogyan hal mëg? sorozat.

A kertész a paradicsomba jut.
A hajóskapitány révbe ér.
A susztër fëldobja a bakancsát.
A házmaster beadja a kulcsot.
Az aratót lëkaszálja a halál.

A nyelvtani formáknál maradva egészen egyedi magyar nyelvi lehetőség a szavak, nevek „ragozása” - ismét egy lë nëm írt, nëm elemzett magyar nyelvi „lehetőség”! Rëndkívüli lelemény a kiinduló példánk, amely személys névmásokkal „kezdődő” igéket tartalmaz - a humort egyébként a szerkezet szokatlan és szabálytalan széttagolása okozza.

Én ekéllek, Të kerëgsz, Ő gyelëg
Mi nistrálunk, Ti vornyáztok, Ők lendëznek.

Vagy ëgy még bonyolultabb ragozós mondóka, amëlynek lényege, hogy ëgy kiinduló szerkëzethëz „paradigmát” (ragozási sort) talál ki alkotója:

Én sike të fuszos, Ő sike mi fuszos, Misike tífuszos.

Másfajta paradigma is mëgél szóvicc formájában: a melléknëvfokozás.

- Ön inka?
- Igën, és ön?
- Én még inkább.

Természetesen véletlen, ami most következik, de aki mëg/kitalálta (sok-sok játék és persze nyelvhelyësségi hiba képzelhető el a magyar grammatika legmozgékonyabb kategóriájával, az igekötővel is), egészen különlegës agyú embër lehetett. A leghosszabb magyar mondat, amëly visszafelé is ugyanaz:

Kis erek mentën, láp, sík ölën, oda van a bánya rabja, jaj Baranyában a vadon élő Kis Pálnët nëm keresik.

Erre az előmintára alkotta mëg elmës magyar ezt a versëzetët:
Az utcán hideg szél söpör,
zsebëmben ëgy marék töpör-
tyű, de hideg van!

A széttagolás vicc formájában:

- Miért nëm találják Palikát az erdőben?
- Mert Pál ma fa!
- Mi az, fémből van és utazik?
- Vas utas.

Illetve a szabályok alapján történő, de mégis szokatlan (helytelen) szóalkotásmód:

- Mi az apëritif ellentéte?
- Az utó-pia.

Hogy a magyar vicc ëgyedülálló, mindën magyar tudja. Elsősorban csak a magyar, mert a szóvicc, a nyelvi vicc nëm fordítható lë. A vicc továbbra is a társadalmi-politikai dolgokra leggyorsabban rëagáló műfaj: ënërgiaital, pitbull, wëb aligha szerepelt néhány ëvtizeddel ezelőtt a folklórban.

- Milyen a falusi ënërgiaital?
- Kutbul.

- Milyen a falusi harci kutya?
- Ólbul!
- Mit énekélnék a molyok a szekrényben?
- Édda blúzt!
- Miről lehet felismerni a számítógépes (internetes) kalózokat?
- Webhely van az arcukon.

A szóviccek egészen egyedi formája a szóvégyüléses alakokat létrehozó vicc.

- Mi lesz a mackó és a narancs keresztkezéséből?
- Pandarin.
- Mi lesz a paripa és a grépfrút keresztkezéséből?
- Lócitrom.
- Mi lesz a tehén és a macska keresztkezéséből?
- Mú-mia.

Ebben az írásban kicsit nyelvtanoztam. A viccek is tudnak a nyelvtanról, a nyelvtantanításról is:

- Az iskolában megkérdezi a tanár, hogy ki mit kapott karácsonyra.
- Pistike, tē mit kaptál?
- Hátitáskát!
- Fiam! Háttal nem kezdünk mondatot!
- Kisfiam, ëtté'?
- Nēm ëgy té, hanēm két té!
- Pistike, mondj két névmást!
- Ki? Én?